

Meer crèches voor hogere pensioenen

Jan Van Bavel
28/05/2003

Eerder deze maand leverde een groep experts van de Europese Commissie een rapport af over de oorzaken en gevolgen van de vergrijzing (*DS 24 mei*). Door een extreem laag geboortecijfer gaat de veroudering in de Europese Unie verder dan in de Verenigde Staten, waar de vruchtbaarheid bijna voldoende is om in de vervanging van de generaties te voorzien. En door een relatief lage arbeidsdeelname van mensen op middelbare leeftijd komt de betaalbaarheid van pensioenen en gezondheidszorg in Europa onder druk te staan.

Heeft niets met elkaar te maken, zult u denken, en toch: er is een manier om zowel het geboortecijfer als de arbeidsdeelname te bevorderen: investeer meer in kinderopvang. Het terugverdieneffect is groter dan je zou denken.

Er is momenteel iets eigenaardigs aan de hand in Europa: in de landen met een hoge deelname van vrouwen aan de arbeidsmarkt is de vruchtbaarheid relatief hoog, terwijl de vruchtbaarheid het laagst is in de landen waar het minst vrouwen uit werken gaan. De Scandinavische landen horen typisch bij de eerste groep van landen met naar Westerse normen „hoge” vruchtbaarheid en participatie. Italië, Spanje en Griekenland, die vroeger een „katholiek” hoge vruchtbaarheid hadden, horen tegenwoordig bij de tweede groep, met extreem lage vruchtbaarheid én lage deelname van vrouwen aan de arbeidsmarkt.

De positieve samenhang tussen de arbeidsdeelname van vrouwen en vruchtbaarheid botst met de intuïtieve verwachting dat er een negatieve samenhang zou zijn. De oplossing van het raadsel is eenvoudig. In alle westerse landen is de arbeidsdeelname van vrouwen er sinds de jaren 1970 op vooruitgegaan. Overal in het Westen daalde sindsdien de vruchtbaarheid, maar niet overal even sterk.

Sommige landen slaagden erin de omstandigheden te creëren waarin vrouwen een baan met kinderen konden combineren. Vrouwen gaan in die landen uit werken én krijgen kinderen volgens het zogeheten „combinatiemodel”. Daarbij kunnen ze overigens meer dan in andere landen rekenen op mannen die mee voor pap en luier zorgen.

In de mediterrane landen staan vrouwen onder druk om een keuze te maken: ofwel kinderen ofwel uit werken gaan. Steeds meer Zuid-Europese vrouwen hebben een diploma hoger onderwijs op zak en willen eerst een carrière uitbouwen, wat tot uitstel van huwelijk en vruchtbaarheid leidt. Lager opgeleide vrouwen zijn vaker nog wel bereid om de rol van huisvrouw te spelen, maar de economische omstandigheden zijn er dan weer niet naar om veel kinderen te krijgen met maar één inkomen, dat van een mannelijke kostwinner.

Aan de komst van een kind zijn twee soorten kosten verbonden. Ten eerste is er een directe kost: het geld dat je nodig hebt voor luiers, voeding, kleren en school. Die directe kosten zijn er altijd, ongeacht de combineerbaarheid van gezin en werk. De tweede soort kosten is wel afhankelijk van de combineerbaarheid. Het gaat om wat economen de opportuïteitskosten van kinderen noemen: kinderen houden je bezig, slorpen schaarse tijd en aandacht op. Dat gaat ten koste van tijd en aandacht voor werk en carrière, en dat heeft een financiële prijs. De opportuïteitskosten van kinderen zijn dat deel van je loon dat je verliest door de komst van een kind. Waar gezin en werk helemaal niet te combineren zijn, en een van de partners dus zijn baan moet opgeven, liggen die kosten uiteraard enorm hoog. Voor de overheid is het onbegonnen werk om die kosten voor een voelbaar deel te willen compenseren: de budgettaire last zou enorm zijn.

Om de vruchtbaarheid én de arbeidsdeelname op peil te houden, is het veel efficiënter te investeren in de combineerbaarheid van gezin en werk. Kwestie van de opportuïteitskosten van een bijkomend kind voor ouders binnen de perken te houden. Dat kan het best door betrouwbare, degelijke, betaalbare en toegankelijke kinderopvang te subsidiëren: zowel vaders als moeders als de kinderen zelf varen daar wel bij.

Het gebrek aan professionele kinderopvang en het achterhaalde geloof dat een moeder thuis hoort te blijven om voor haar kinderen te zorgen, is een belangrijke oorzaak van de extreem lage Duitse vruchtbaarheid, waar de arbeidsdeelname van vrouwen rond het gemiddelde Europese peil ligt. In Duitsland geloven nog veel mensen dat kinderen naar de crèche brengen niet goed is voor hun ontwikkeling. De overheid investeerde er veel in royale kinderbijslag en nauwelijks in kinderopvang. Nu zijn er allicht goede redenen om gezinnen met kinderen financieel te ondersteunen, maar uit onderzoek blijkt dat de vruchtbaarheid niet of nauwelijks wordt beïnvloed door de hoogte van het kindergeld. Het

kan immers onmogelijk opwegen tegen de kosten van je baan op te geven.

Maatregelen die een betere combineerbaarheid van gezin en werk nastreven, hebben potentieel wel een aanzienlijke invloed, want uit onderzoek blijkt dat mensen minder kinderen krijgen dan ze eigenlijk zouden willen. Investeer dus meer in kinderopvang. Zowel de huidige vruchtbaarheid als de huidige en toekomstige pensioenbudgetten zullen er wel bij varen.

(De auteur is als postdoctoraal onderzoeker demografie verbonden aan het departement Sociologie van de KU Leuven.)

Copyright | De Standaard Online 2002